

Anna Zeidler-Janiszewska

"Metodologiczny status wartościowań artystycznych i estetycznych w perspektywie antynaturalistycznej", Barbara Kotowa, Poznań 1989 : [recenzja]

Sztuka i Filozofia 4, 237-238

1991

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Barbara Kotowa: *Metodologiczny status wartościowań artystycznych i estetycznych w perspektywie antynaturalistycznej*. Wydawnictwo UAM, Poznań 1989, 176 s.

Podstawowy problem rozważany przez B. Kotową sprowadza się do uchwycenia metodologicznego statusu wartościowań artystyczno-estetycznych w perspektywie antynaturalistycznej filozofii humanistyki. Praca nie ma jednak charakteru ściśle historycznego, lecz *teoretyczno-historyczny* w sensie, jaki terminom tym nadaje się w ramach rozwijanej w poznańskim środowisku filozoficzno-kulturoznawczym społeczno-regulacyjnej koncepcji kultury. I tak zanim Autorka podejmie prezentację podstawowych idei antynaturalistów w kwestii statusu wartościowań odniesionych do praktyki artystycznej, dokonuje próby ramowej eksplikacji dwóch podstawowych pojęć: pojęcia wartości artystycznej i pojęcia wartości estetycznej. Analizując i systematyzując funkcjonujące w tradycji sposoby ich rozumienia zwraca uwagę na te zwłaszcza akceptowane historycznie koncepcje, które stanowią ewidencję empiryczną dla postulowanej — własnej eksplikacji: „...przywoływanego przeze mnie — pisze B. Kotowa — w dwóch pierwszych rozdziałach «materiału myślowego», jaki w poszczególnych okresach rozwoju sztuki towarzyszył jej jako filozoficzna (estetyczna) nad nią refleksja — nie traktuję w niniejszej rozprawie po prostu jako okazji tylko do zaprezentowania swej wiedzy w tym względzie i wzbogacenia tego «materiału» swoimi własnymi przemyśleniami; ów «materiał myślowy» traktuję tutaj jako świadectwo empiryczne kulturowego (a więc jedynie możliwego — jak przyjmuję) sposobu istnienia dzieł sztuki oraz ich wartości artystycznej i estetycznej. Miniona refleksja filozoficzna (estetyczna) nad sztuką stanowi zatem dla rozważań zawartych w mej pracy — ich własną podstawę empiryczną, podstawę, w ramach której zaświadczony został empirycznie właśnie — określony status kulturowy sztuki i wartości jej dzieł” (s. 8—9).

Perspektywa taka sprawia, iż książka B. Kotowej zajmuje oryginalne miejsce w kontekście bieżącej „produkcji estetycznej” i nie daje się łatwo zaklasyfikować w siatce uprawianych dziś gatunków wypowiedzi tej dyscypliny. Nie oznacza to jednak, że „tradycyjny” estetyk nie będzie mógł z niej korzystać. Przeciwnie — sędzę, iż szczególnie inspirujące (także w sensie krytyczno-dyskusyjnym) okażą się proponowane eksplikacje dwóch centralnych kategorii estetyki: *wartości artystycznej*, ujmowanej jako komponent społeczno-subiektywnego uwarunkowania praktyki tworzenia — odbioru dzieł sztuki, oraz *wartości estetycznej*, identyfikowanej z kulturowym sensem praktyki artystycznej, tj. z komunikowaną w dziełach „wizją świata”. Wyłuszczone na końcu odpowiednich rozdziałów książki perspektywa rekonstrukcyjna nie tylko systematyzuje zastaną tradycję myślową, ale i pozwala na wyjaśnienie faktu jej akceptacji społecznej w różnych fazach historycznego rozwoju praktyki artystycznej. Ów ścisły związek między kształtem tej praktyki a ujmującą go myślowo estetyką filozoficzną stanowi kolejny walor rozprawy B. Kotowej, odróżniający przyjętą przez Nią strategię od sposobu pisania tradycyjnych „dzieł myśli estetycznej”.

Przedmiotem podstawowym, wyeksponowanym w tytule książki jest wszelako metodologiczny status wartościowań w ujęciu antynaturalistów. Rekonstrukcji ich perspektywy poświęcone zostały dwa kolejne (III i IV) rozdziały: *Pozytywistyczna koncepcja metodologiczna wartościowania jako negatywny punkt wyjścia ujęć antynaturalistycznych* oraz *Światopogląd inspirujący antynaturalistyczną metodologię humanistyki: W. Dilthey — H. Rickert — R. Ingarden*. Autorka cieniuje odpowiednie postawy wobec problemu wartościowań badawczych w humanistyce: od otwartego metodologicznego aksjologizmu W. Diltheya, wyrażonego słynną formułą: „nie ma rozumienia bez poczucia wartości”, poprzez ukryty aksjologizm neokantysty Rickerta po Ingardenowski minimalizm aksjologiczny.

W ostatnim rozdziale książki następuje konfrontacja, czy lepiej, jak powiada B. Kotowa, „spotkanie” dwóch wskazanych ramowo wątków narracyjnych: „eksplikacyjnego” i „historycznego”, połączonych pytaniem o metodologiczną rolę wartościowań artystycznych i estetycznych z punktu widzenia trzech wyróżnionych nurtów refleksji antynaturalistycznej. Chodzi w szczególności o wydzielenie przedmiotu szeroko pojętej wiedzy o sztuce oraz o sposób porządkowania i systematyzowania jej ustaleń. Analiza tego rodzaju okazuje się potrzebna także w kontekście dzisiejszych badań nad praktyką artystyczną, które w sposób mniej lub bardziej świadomy korzystają z antynaturalistycznych paradygmatów. Mniej lub bardziej świadomy oznacza także: mniej lub bardziej krytyczny. Praca B. Kotowej stwarza przesłanki dla „bardziej krytycznego” rozpatrywania metodologicznych podstaw współczesnej refleksji estetycznej. Z tego też powodu jest *sui generis* obowiązkową lekturą dla estetyków, uprawiających wszak dziś najczęściej właśnie raczej metaestetykę niż tradycyjną estetykę przedmiotową.

Anna Zeidler-Janiszewska

Reinterpretacje klasyki. Pod redakcją Krystyny Wilkoszewskiej i Bogusława Żmudzińskiego. Wydawnictwo Akademii Górniczo-Hutniczej, Kraków 1990, 253 s.

Przed czterema laty odbyła się w Krakowie konferencja poświęcona reinterpretacjom klasyki, zorganizowana przez Zakład Estetyki UJ. Przy współpracy z AGH wydano w końcu ubiegłego roku materiały z tej konferencji, niestety w nakładzie tylko 220 egzemplarzy, co z pewnością nie zaspokoi potrzeb rynku. Książka bowiem z różnych względów, a przede wszystkim z uwagi na swój interdyscyplinarny charakter, czytana będzie przez szerokie grono humanistów.

Obydwa tytułowe pojęcia rozumiane są przez autorów szeroko. „Reinterpretacja” odnosi się do sztuki, jej krytyki i refleksji filozoficzno-estetycznej, a jednocześnie — w zależności od opcji metodologicznej autorów — ujmowana bywa bądź jako bliższa „wyjaśnianiu” bądź (częściej) „rozumieniu”. „Klasyka natomiast” to — z jednej strony — fragment kanonu kulturowego, z drugiej — „to książki, o których ludzie zwykle mówią tak: «Właśnie czytam na nowo...», a nigdy «Czytam teraz...»”. Te dwa bieguny ujmowania klasyki oddają